

2025, NR. 1

BŪDAS BŪTI

SKIRK LAIKO SAU, MAN IR KITIEMS

Stereotipai
sporte:
„Niekas
nenorėjo
manęs
treniruoti
kaip
merginos“

Kaip
socialiniai
tinklai
paveikia
paauglį?

Profesinės
nelygybės
atvejai
tarp vyrų ir
moterų

Kodėl
vyrų
žudosi
dažniau
nei
moterų?

Visuomenėje aktualių temų apie lyčių rolių kitimą analizė, nagrinėjanti
problemą iš įvairių pusių ir perspektyvų

0 6 5129 43780243

Emocinė sveikata

Kodėl vyrai žudosi dažniau nei moterys ir kaip gerinti emocinę būklę?

„Mano požiūriu, moterys tiesiog yra labiau linkusios ieškoti išeities ir spręsti emocines problemas“, – sako kalbintas vaikų ir paauglių psichiatras Linas Slušnys, paklaustas, ar vis dar pastebi tendenciją, jog domėjimasis emocine sveikata – išskirtinai moterų reikalas. Tiesa, psichologas sako, pokytis yra ir vis daugiau vyrų ima domėtis šia sritimi.

Visuomenėje vis dar gajus darbų, elgesio ir kitų aspektų skirstymas pagal tradicines – vyriško ir moteriško prado – sampratas.

Vis dar priimta manyti, jog tokios emocijos kaip liūdesys, nerimas, emocingumas yra išskirtinai moteriškos savybės, o pyktis, agresija – vyriškai lyčiai priimtini veikimo mechanizmai.

Į lyčių stereotipus besigilinti Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Psichologijos katedros profesorė dr. Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė sako, jog toks jausmų ir emocijų skirstymas liudija, jog vis dar vadovaujamės stereotipais.

„Tai ateina iš lyties stereotipų. Vyrų nėra skatinami kalbėti apie emocijas. Nėra ir palankiai žiūrima į vyrą, reiškiantį emocijas, kurios tradiciškai yra nederančios su vyro vaidmeniu. Liūdesys ir nerimas nėra priimtini vyrai, o visgi tos emocijos yra, jas

Asmeninio archyvo nuotr.

patiria kiekvienas žmogus nepriklausomai nuo jo lyties. Tiek nerimą, tiek baimę, tiek liūdesį mes visi patiriame, dėl to, kad esame žmonės. Tuomet, kadangi žmogus negali sau leisti pajusti emocijų, jis negebą jų atpažinti, susieti su gyvenimo įvykiais, tik jaučia diskomfortą, kad kažkas su juo negerai“, – sako ji.

Pyktis, nukreiptas į kitus ir save

Lyčių tyrėja prof. dr. K. Žardeckaitė-Matulaitienė sako, kad nesigilinimas į savo psichologinę sveikatą dažnai turi skaudžių patirčių. Negebėdami suvokti emocijų, žmonės susikaupusį vidinį nerimą, pyktį, stresą gali išlieti ant aplinkinių ar ant savęs pačių.

„Emocijų slėpimas galiausiai virsta kitu būdu kovoti su jomis – dažniausiai tai yra perkėlimo būdas, kai žmonės, bandydami susitvarkyti su savo emociniu diskomfortu,

Asmeninio archyvo nuotr.

pasirenka įsitraukimą į sveikatai rizikingą elgesį, pavyzdžiui, psichoaktyvių medžiagų vartojimą, pernelyg didelį įsitraukimą į sportavimą, alkoholio vartojimą, ekstremalų sportą.

Psichoaktyvių medžiagų vartojimas, savižudybė yra pyktis, nukreipiamas į save. Gali būti pyktis nukreipiamas ir į kitą. Užpuolimas, patyčios, smurtingas elgesys kitų žmonių atžvilgiu irgi gali būti neišreikšto liūdesio ir nerimo forma. O į ką tai išvirsta?

Savižudybė gali būti nesugebėjimas susitvarkyti su kažkokiais lūkesčiais. Jei neturi resursų, kaip tvarkytis su nesėkmėmis, žmogus pasirenka vienintelį būdą, kuris jam atrodo priimtinas, tinkamas jo situacijai“, – nurodo prof. doc. K. Žardeckaitė-Matulaitienė.

Remiantis 2019–2023 metų Higienos instituto (HI) duomenimis, nusižudžiusių vyrų buvo apie 4–5 kartus daugiau nei moterų. „Eurostato“ duomenimis, Europos Sąjungos (ES) šalyse vyrų savižudybių 2022-ais metais buvo 3,6 kartus daugiau nei moterų.

Psichiatras Linas Slušnys sako, kad kalbėdami apie šią statistiką turime nepamiršti, jog vyrai dažnai renkasi užtikrintesnius savižudybės būdus, tuo tarpu bandymų nusižudyti tarp vyrų ir moterų skaičiai panašūs.

„Kalambūriškai atsakant, galiu pasijuokti, kad „vyrų neverkia, bet užtikrintai žudosi“. Visų pirma, vyrai renkasi labiau užtikrintas savižudybės priemones. Jau senokai, bet buvo atliktas tyrimas, kuris parodė, kad moterys prieš savižudybę neretai pagalvoja, kaip atrodys po mirties. Taip atsiranda žudymosi būdai, kurie yra „minkštesni“, ir galima išgelbėti.

Kita dalis vėl susijusi su požiūriu. Jeigu vyras vaikšto niūrus, tai aplinka reaguoja, kad tai norma, nes vyrai nėra nei labai kalbūs ar labai besišypsantys. Jeigu moteris liūdna, jau visi reaguoja „kas atsitiko?“ principu. Tad vyrai lieka toje savo „natūralioje“ būsenoje ir niekas nepaklausia, kaip jis jaučiasi.

Jeigu mes pradėtume lyginti bandymų žudyti skaičius, tai jie būtų panašūs, o, kai kuriais duomenimis, moterys bando nusižudyti net gerokai dažniau nei vyrai. Taigi vėl turėtume kalbėti apie nuostatas: požiūris į emocijas, požiūris į tai, kaip tvarkomės su emocijomis, ir požiūris į pagalbą. Visuose punktuose kol kas vyrams punktai yra nepalankūs išgyventi“, – nurodo jis.

Vyrų emocinis auklėjimas: jie neskatinami pažinti emocijų

Emocinė branda formuojama dar vaikystėje. Ko vaikas buvo mokomas jauname amžiuje vėliau turi įtakos jo ateities gyvenimui ir bendravimui su aplinkiniais.

Prof. dr. K. Žardeckaitė-Matulaitienė sako:

„Emocinis brandumas išplaukia iš lyčių stereotipų. Tai labai susiję su leidimu moterims jausti įvairias emocijas ir draudimu vyrams rodyti tam tikras emocijas bei skatinimu rodyti kitas emocijas – pyktį, neapykantą, agresiją.

Elgesys ir emocijos, susijusios su pykčiu, yra tipiškai leistinas, priimtinas ir toleruotinas vyrui visuomenėje. Bet kitos emocijos, kaip pavyzdžiui, liūdesys, gėda, kaltė, baimė, nerimas, yra netoleruojamos ir neugdomos. Ne šiaip sau dalis vyrų sugalvojo, kad baimė ir nerimas yra netoleruotina. Visuomenėje, pradedant nuo šeimos ir einant toliau, labai sėkmingai yra diegiama tai, kad vyrai turėtų susivaldyti“.

Jos teigimu, mergaitės geba geriau atpažinti emocijas, nes jos nuo mažumės mokomos jas atskirti, suvokti. Mažos mergaitės yra skatinamos jausti ir suvokti, ką jaučia, kai tuo tarpu berniukai yra skatinami išvis nejaušti.

„Jeigu tu nuo dvejų metų esi mokoma ir tau sakoma, kad tu liūdi arba tu esi įskaudinta, tai iki pat suaugusio amžiaus tu išugdai gebėjimus atpažinti emocijas, tu turi žodyną, nes su tavimi buvo apie tai kalbama, tu gebi reflektuoti, atpažinti, kokiose situacijose, su kuo tu patiri vienokią arba kitokią emociją, ir natūralu,

kad išsiugdai gebėjimą jas valdyti, atrūšiuoti, atpažinti, įvardinti, gana patogiausiai jaustis kalbant apie tai.

Tuo tarpu berniukai, kadangi tokios patirties turi ženkliai mažiau, dažnai negeba įvardinti emocijų. Čia svarbus ir lyties vaidmuo – su tėčiais vis dar nekalbama. Klaidinga manyti, kad jeigu mama kalba su berniuku apie emocijas, to pakanka. Ne, tai nėra žinutė berniukui, kad emocijos – vyro reikalas yra. Jis supranta – moteriai galiu pasipasakoti, bet su vyru apie tokius dalykus kalbėti nevalia.

Taip ir būna, pavyzdžiui, romantiniuose santykiuose vyras gali su savo romantine partnere kalbėti apie emocijas, bet nėra suformuotas supratimas, kad tai yra vertinga, naudinga ir kad tą reikia daryti“, – pasakoja profesorė.

J. Kalinsko/BNS nuotr.

Psichiatras L. Slušnys antrina profesorei ir sako, problema yra ir klaidingas esamos informacijos interpretavimas, kuris irgi gali apsunkinti kelią į emocinį raštingumą.

„Negali priimti informacijos, jeigu ji visiškai tau svetima ir nežinai, ką su ja daryti. Tarkime, jeigu vyrui sakai, kad reikia išmokyti valdyti pyktį, tai jis neretai tai

jis neretai tai supranta kaip tiesiog nešaukti ir nerodyti agresijos. Bet gali nesuprasti, kad pykti galima ir netgi tai neišvengiama. Bet jį galima išreikšti kitais būdais“, – teigia L. Slušnys.

Kur dar labai jaučiamas stereotipinis mąstymas?

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, moterys ir toliau praleidžia daugiau laiko nei vyrai atlikdamos neapmokamus namų ruošos darbus ir prižiūradamos vaikus.

„Tyrimai rodo, kad nelygiavertis neapmokamų (buities) darbų bei globos pareigų pasidalijimas šeimoje gali sukelti santykių trintį ir padidinti skyrybų tikimybę. Taip pat laikas, kurį moterys praleidžia neapmokamam darbui, prisideda prie moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumo“, – praneša Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM).

Nors su lyčių stereotipais kovojama gana aktyviai, ypač gajos tradicinės nuostatos kalbant apie tam tikras profesijas. Specialistė išskiria kelias sritis, kur vis dar ypač dominuoja moterys – tai pedagogika ir švietimas, ir politika ir atstovaujamasis darbas, kur išskirtinai dominuoja vyrai.

Prof. K. Žardeckaitė-Matulaitienė nurodo, kur ypač jaučiamas netolygus darbuotojų pasiskirstymas pagal lytį:

„Švietimo ir ugdymo sistemoje, jeigu pasižiūrėtume, kiek yra ugdytojų vyrų, arba darželių auklėtojų vyrų, tai jų yra reikšmingai mažiau. Tai reiškia, jog ta sritis, kuri susijusi su vaikų ugdymu, kuri reikalauja ekspresyvumo, empatijos, aiškinimo, kantrybės, visų tų savybių, kurios stereotipiškai priskiriamos moterims, ten vyrų vis dar trūksta.“

Sūnus ir dukra: ar auklėjimas gali ir turi skirtis?

Abu pašnekovai sutaria – auklėjimas visų pirma turi būti pritaikytas prie vaiko poreikių, nepriklausomai nuo jo lyties, o viena svarbiausių vaikui diegiamų vertybių turėtų būti pagarba aplinkiniams.

„Mes turime klausyti, įsiklausyti ir leisti vaikui bandyti tai, kas jam tuo metu įdomu ir reikšminga. Ne pagal lytį turime nustatinėti auklėjimą, o pagal bendras vertybes: pagarba žmogui, pagarba vienas kitam, pagarba savo aplinkai, kurioje gyveni“, – sako psichologas L. Slušnys.

Jį papildė profesorė dr. K. Žardeckaitė-Matulaitienė sakydama, jog vaikui svarbu įdiegti tokias vertybes kaip mokymasis atsiprašyti, ribų brėžimas, kantrybė vienas kito atžvilgiu ir įsiklausymas, mandagumas.

„Dažnai girdimas pavyzdys: „Neskriausk mergaitės, nes ji mergaitė“, tai žinutė tada transliuojama maždaug tokia – jeigu tai būtų berniukas, tai jį skriausti gali. Kai turėtų iš esmės būti ugdoma, jog negalima skriausti kito žmogaus. Mandagumas yra savybė, kuri reikalinga visiems.“

J. Stacevičiaus / LRT nuotr.

Visi šie dalykai yra svarbūs tiek berniukams, tiek mergaitėms, tiek vyrams,

ties moterims, apskritai bet kuriam žmogui, kuris gyvena visuomenėje, nepriklausomai nuo jo lyties“, – dalinasi mintimis VDU dėstytoja.

Teigiamas pokytis visuomenėje

„Mano patirtis su jaunais žmonėmis rodo, kadangi dirbu dėstytoja universitete ir tuo pačiu konsultuoju klinikoje, tai mano pastebėjimas toks – vis didesnis skaičius vyrų ateina konsultuotis, ir nori suprasti savo vidinį pasaulį, nori išmokti valdyti savo emocijas“, – teigia VDU dėstytoja.

Ji sako, savo aplinkoje matanti didėjantį laisvumą kalbėtis ir domėtis psichologinėmis temomis.

Visgi užsimena, kad tarp jaunų žmonių yra tam tikros subkultūros, kurios gali skatinti nesikreipti pagalbos.

Ugnės Blekaitytės nuotr.

Ugnės Blekaitytės nuotr.

„Galime kalbėti apie jaunų vyrų subkultūrą, kurių vyriškumo samprata yra, galima sakyti, labai paprasta, suprimityvinta, paremta evoliucine psichologijos idėja pabrėžiant fizinius, įgimus vyrų ir moterų ypatumus.

Tarp tokių žmonių, kurie stato savo vertę ant tradicinės sampratos apie vyrą ir moterį, galėtų būti labiau išreikšta samprata, kad nevyriška kreiptis pagalbos ir aš pats turiu susitvarkyti“, – teigia ji.

Profesorė apibendrina: „Norėtusi, kad įvyktų pokytis galvoje, kad emocingumas, jautrumas, empatija yra tokios pačios vertės, kaip ir automoniškumas, tvirtumas, sprendimų priėmimas. Kad tai būtų vienodai vertinga.

Nes į šiuos dalykus vis dar žiūrima kaip į mažiau svarbius, nors tai yra visiškai taip pat svarbu kaip ir tradiciškai siejamos su vyro vaidmens savybės“.

„Niekas nenorėjo manęs treniruoti kaip merginos“

Vaidos Masiokaitės istorija

Ši istorija – tai pasakojimas apie moterį, kuri laužo ne tik lyčių, tačiau ir profesionalaus bokso stereotipus.

Iš pirmo žvilgsnio Vaida Masiokaitė gali pasirodyti kaip paprasta lietuvaitė: šviesūs plaukai, plati šypsena bei

mėlynos akys, degančios smalsumu, šiluma bei išmintimi. Švelniai padailintos ilgos blakstienos, rausvi žandai ir lūpos simbolizuoja moteriškumą bei grožį. Tačiau susipažinus su ja artimiau ir paklausus, kokiomis veiklomis moteris mėgsta užsiimti laisvalaikiu, daugelis gali nustebti. Vaida yra profesionali Lietuvos boksininkė. Negana to, ji mini ir kitas veiklas, kurios stereotipiškai yra siejamos su vyrišku sportu: krosinių motociklų vairavimą bei šuolius iš lėktuvo su parašiutu.

Profesionali boksininkė savo sporto pasiekimais ne tik įrodė, kad boksas nėra sportas, skirtas vien vyrams, bet ir prisidėjo prie įsišaknijusių stereotipų nykimo. Sportininkės karjera – išskirtinis pavyzdys, kaip užsispyrimas, valia ir tikslingas siekis gali pakeisti ne tik asmeninį gyvenimą, tačiau ir visuomenės požiūrį į moteris.

Visko pradžia – vakarėlis

„Aš pradėjau sportuoti nuo dvidešimt trejų. Vienas žmogus vakarėlyje papasakojo, kad lanko karatė. Aš nuo vaikystės svajojau apie karatė, nes man tai atrodė labai gražu. Nuėjau ir paban-

Miglės Kaminskaitės nuotr.

džiau. Nuo to laiko užsikabinau: karatė, tada muay thai, tada boksas. Viskas prasidėjo nuo vakarėlio“, – juokiasi Vaida.

Profesionalaus bokso keliu sportininkė pra-

dėjo žengti dar vėliau – maždaug dvidešimt aštuonerių. Pažengusieji sportininkai profesionaliai pradeda treniruotis dar vaikystėje, todėl Vaidai teko vytis ne metais, o užsispyrimu ir valia.

„Šiaip bet kokį sportą profesionaliai pradėti geriausia nuo vaikystės – kai tau dešimt, dvylika, kai dar formuojasi organizmas. Aš pradėjau gana vėlai, bet buvau užsispyrusi ir daug laiko tam skyriau, kad kažkas gautųsi. Jeigu einu, einu pilnu pajėgumu. Visada, jei kažką nusprendžiu, vadinasi, iki galo.“

Sportininkė tikina, kad, užsibrėžusi tikslą, jo siekia bet kokia kaina: „Visada, jei kažką nusprendžiu, vadinasi, iki galo“, – ir priduria, kad pirmųjų žingsnių nesėkmė tik dar labiau sužadina norą tobulėti.

Stereotipai nuo pat pradžių: „Treneriai buvo nusiteikę prieš moteris“

V. Masiokaitė atvirai pasakoja, kad jau žengus į ringą ją greitai pasitiko ir lyčių stereotipai: „Kai pradėjau lankyti boksą, treneriai net buvo nusiteikę prieš moteris salėje“, – prisimena ji. Daugeliui tokioje situacijoje būtų buvę sunku tęsti pradėtą veiklą, tačiau sportininkė į tai per daug nekreipė dėmesio ir treniravosi viena. Laikui bėgant, pasak Vaidos, situacija ir požiūris į moteris boksininkes pradėjo keistis.

„Dabar tie treneriai, kurie sakydavo, kad niekada netreniruos panelių, treniruoja ir džiaugiasi. Merginos labiau klauso, stengiasi, dirba, jos kruopštesnės, labiau užsispyrusios. O vaikinai? Ateina, pabūna, išeina.“

Nors savarankiškos treniruotės sekėsi puikiai, Vaida suprato galinti siekti daugiau – Vaidai profesionalių kovų ringas tapo nauju tikslu. Vis dėlto čia laukė dar viena kliūtis: ji nerado trenerio, kuris parengtų sportininkę profesionaliai kovai. Todėl iki šiol boksininkė treniruoja savarankiškai.

„Dirbu savarankiškai dėl to priežasties, kad niekas nenorėjo manęs treniruoti kaip merginos. Aš eidavau į bendras treniruotes, bet kas liečia profesionalų treniravimą, tai niekas nenorėjo užsiimti. Aišku, Panevėžys vis tiek provincija. Senesnis mąstymas. Sudėtinga.“

Lyčių ribų nykimas bokse bei moterų fiziniai sugebėjimai

V. Masiokaitė dar vis pastebi skirtumą tarp lyčių šioje sporto šakoje vis dar išlikę. Pavyzdžiui, treneriai per bendras treniruotes kartais vis dar skiria nevienodą skaičių pratimų vyrams ir moterims. Tačiau sportininkės užsispyrimas ir siekis daugiau nuo pat pradžių neleido per treniruotes ar pasiruošimą varžyboms laikyti save silpnesniąja lytimi – ji jautėsi pajėgi padaryti tiek, kiek ir vyrai.

„Prisimenu, kai nuo pat pradžių ateidavau į muay thai salę, vyrams duodavo daryti dešimt atsispaudimų, o moterims – penkis. Aš visada stengdavausi daryti normalų kiekį kaip normalus kovotojas. Ir neskirstydavau, ar mergina, ar vaikinai. Jeigu yra noro, iš savo kūno gali išspausti ką nori ir kiek nori.“

Nors fiziologiniai skirtumai egzistuoja, boksininkė sako, kad dažnai moterys išlošia užsispyrimu, kruopštumu ir psichologine ištverme.

„Aišku, vyrai fiziškai yra stipresni ir sugeba

tikrai daugiau: stipriau smūgiuoti bei padaryti daugiau pratimų. Bet yra specifiniai pratimai, kuriuos moterys gali geriau padaryti, nei vyrai.“

Asmeninio archyvo nuotr.

Kai moters kūnas tampa darbo įrankiu, o ne kliūtimi

Vaida atkreipia dėmesį į temą, kuri sporto pasaulyje vis dar retai aptariama – moters menstruacijų ciklą ir jo įtaką sportiniams pasirodymams bei rezultatams. Nors tai yra visiškai natūralus ir įprastas procesas, vykstantis moters kūne, sportininkė vis dėlto sako pastebinti, kad kartais tai gali sukelti papildomų iššūkių treniruočių arba varžybų metu, todėl svarbu apie tai kalbėti atvirai.

Pasak moters, tai gali daryti įtaką ne tik kasdieninėse gyvenimo situacijose, tačiau ir, pavyzdžiui, ruošiantis varžyboms.

„Labiausiai jaučiasi prieš varžybas, jeigu reikia mesti svorį. Jei neužilgo ciklas, tai svoris nekrenta. Tu gali valgyti, nevalgyti, vis tiek svoris kils.“

Pasak sportininkės, jai pavyko susigyventi su savo kūno ciklais ir išmokti juos įtraukti į treniruočių procesą, dėl to sportas Vaidai

vis tiek išlieka svarbiausias. Nėra svarbu, kuriame menstruacijų ciklo etape ji yra ir kaip tuo metu jaučiasi, – Vaida randa būdų ir stiprybės, kaip išlaikyti discipliną ir ringe pasirodyti kuo geriau. Tai, pasak boksininkės, reikalauja tiek fizinės, tiek psichologinės stiprybės.

„Man tos dienos tikrai būna labai skausmingos. Bet, kai ateina treniruotė, man viskas dingsta: aš atsportuoju kaip žvėris. Ir tada toliau galiu mirti iš skausmo.“

Profesionali boksininkė iš tiesų stebisi moters kūnu. Neslepia, kad kartais nustemba, kiek ji iš tiesų daug gali: „Kūno galimybės yra beribės, ir nesvarbu, moteris ar vyras, jeigu tu iš savęs reikalaus, spausi, tu tiek gali pasiekti, kad net nežinau.“

Psichologinis pasiruošimas – svarbiausias žingsnis ir stiprybė

Vaida pripažįsta, kad koviniame sporte psichologinis pasiruošimas yra tokia pat svarbi dalis kaip ir fizinė forma. Emocijų valdymas, tinkamas nusiteikimas ir gebėjimas susikoncentruoti yra esminiai dalykai ne tik prieš kovą ar jos metu, tačiau ir po jos – mat tinkama psichologinė būsena padeda analizuoti patirtį, mokytis iš klaidų ir toliau tobulėti sportininko kelyje.

Nors pirmoji boksininkės kova baigėsi skausmingai, Vaida iki šiol ją prisimena su šypsena veide: „Gavau taip į nosį, kad ji ištino kaip bulvė. Ir vis tiek jaučiausi laimingiausias žmogus pasaulyje, norėjau grįžti atgal.“

Profesionali boksininkė pabrėžia, kad sėkmingais kovotojais tampa ne tie, kurie sugeba stipriausiai smūgiuoti, o tie, kurie geba suvaldyti kylančias emocijas – baimę,

jaudulį ir pralaimėjimo kartėlį.

„Aš manau, kad visi, kas sportuoja kovinį sportą, yra labai emocionali ir jautri žmonės. Šiaip mes esam stiprūs, bet tuo pačiu esam daug jautresni ir daug jautriau į viską reaguojam. Man irgi yra buvę, kad po kovų verkiau, nors, atrodo, viskas kaip ir normaliai. Bet tiesiog tau viskas atsidaro, tu nori išlieti visas emocijas“, – pasakoja Vaida. Pasak jos, tokia sportininkų emocinė branda ir gebėjimas susitvarkyti su iššūkiais ringe gali atsispindėti ir kasdieniniame gyvenime – padeda išlaikyti ramybę sudėtingose situacijose ir priimti sprendimus nepaisant aplinkinių spaudimo.

Pastebimi stereotipai ne tik apie lytį, bet ir apie sporto šaką

Sportininkė pastebi dar vieną visuomenėje plačiai paplitusi stereotipą. Pasak jos, daugelis į boksininkus – tiek mėgėjiškai, tiek profesionaliai sportuojančius – žiūri ne į kaip rimtus sporto šakos atletus, o kaip į muštynių kėlėjus ar kvailius, visai neįvertindami aštraus strateginio mąstymo, kurio reikalauja šis sportas.

„Man labiausiai pikta, kad žmonės galvoja, kad boksininkai yra va...“ – Vaida keliskart pirštą pasuka prie smilkinio, pabrėždama, kaip absurdiškai jai atrodo toks požiūris.

Pasak sportininkės, boksas yra ta sporto šaka, kurioje reikia mąstyti, analizuoti ir žaibiškai priimti sprendimus. Pasak pašnekovės, boksas reikalauja strategiškai judėti bei nuolat analizuoti priešininko judesius, greitai reaguoti į smūgius bei atlikti techniškai sunkias smūgių kombinacijas.

„Bet jei tu buvai durnas prieš boklą – ir bokse tu durnas būsi. Jie nemato tos pusės,

Asmeninio archyvo nuotr.

kiek tau smegenų darbo reikia įdėti – treniruotėje tu ne tiek fiziškai, kiek protiškai dirbi“, – sako Vaida.

Kovos užsienyje

Vaidą dažniau ringe galima sutikti ne Lietuvoje, o užsienyje – Anglijoje. Pasak sportininkės, svetur ji turi gerbėjų, kurie teiraujasi, kada vėl galės pamatyti kovotoją ringe. Lietuvoje, deja, priešingai.

„Mus į Angliją veža kaip mėsą ir visi žiūri į mus kaip į potencialius pralaimėtojus. Tu tiesiog esi nuvertintas. Bet tu išlipi iš ringo ir paprasti žmonės prieina ir spaudžia ranką, sako, tu tikrai laimėjai. Boksas yra boksas – čia yra verslas, ne sportas. Nuvertintas tu visada jautiesi. Ypač Lietuvoje. Anglijoje man patinka – ten yra palaikymas. Aš iki šiol iš gerbėjų gaunu žinutes ir klausimus, kada grįšiu.“

Lietuvoje sportininkė mato nuvertinimą ir nepripažinimą. Kaip atvirauja V. Masiokaitė, daugelis net nenutuokia, kokius titulus ji yra pasiekusi per savo karjerą. Be to, boksininkė jaučia iš aplinkinių sklindančias ne tik abejingumo, bet ir neigiamas emocijas.

„Lietuvoje visi žmonės yra labai pikti, nežinau, dėl ko. Jie tik smerkti sugeba. Pavyzdžiui, Anglijoje mane kaip sportininkę daug kas žino, Lietuvoje – niekas. Yra tas nuvertinimas.“

Tačiau sportininkė dėl to nesijaučia blogai. Ji su šypsena sako: „Aš dėl to nepyktu. Nesireklamuoju Lietuvoje. Man to nereikia.“

Gyvenimas adrenaline ir nuolatinis noras save išbandyti

Vaidos gyvenime bokso nėra vienintelis hobis, kuriuo ji užsiima laisvalaikio. Moteris linkusi išbandyti ir kitas veiklas, kurias daug kas laikytų pavojingomis. Ji jau ne vienerius metus kelia savo adrenalino lygį užsiimdama ekstremaliomis veiklomis:

Miglės Kaminskaitės nuotr.

šokinėja iš parašiuo ir važinėja kroso motociklais.

Nors Vaida stipriai bijo aukščio, ji su parašiuo iš lėktuvo išsoko savo noru: „Kodėl visiems patinka, o man nepatinka? Pabandžiau, išsokau – labai nepatiko, labai baisu buvo“, – juokiasi Vaida. Tačiau tai jos nesustabdė ir ji iš lėktuvo išsoko dar ne vieną kartą.

„Atrodo, viskas gerai, tu nori šokti, bet įlipi į lėktuvą, tau kojos dreba ir tu galvoji: kokio velnio tu lipai, jeigu tu nenori. Bet, sakau, po kokio penkiasdešimto šuolio tu jau pripranti ir jau viskas gerai būna. Dabar tiesiog kaifuoji. Tada pradėjau laikytis licenciją.“

Vaida Masiokaitė prisipažino, kad turi sąrašą įvairiausių veiklų, kurias nori išbandyti. Krosiniai motociklai buvo įrašyti į vieną iš sąrašo punktų. Dar vaikystėje ji žinojo, kad turės motociklo teises. Kaip ir bokse, taip ir motociklų sporte Vaida nenorėjo pasitenkinti banalia patirtimi ir paprastu pasivažinėjimu: „Pradėjusi žiūrėti motociklus, pagalvojau: gerai, aš turėsiu paprastą motociklą, išsitrauksiu jį iš garažo, apvažiuosiu aplink miestą ir vėl jį pastatysiu atgal – koks čia įdomumas? Man norisi mokytis, kažko išmokti. Ir tada supratau – noriu krosinio“, – šypsosi ji.

Nors V. Masiokaitė sako, kad šiuo metu dar yra pradedančioji, ją motociklų sportas jau visiškai pakerėjo. Net ir šiais metais patirta trauma – plyšę kelio raiščiai – nesustabdė jos grįžti prie šio ekstremalaus hobiaus. Operacija ir ilgas reabilitacijos periodas sulėtino sportinį pasiruošimą ir kasdienį gyvenimą, tačiau sportininkė jau yra pasiruošusi grįžti, įveikusi iššūkius: „Žinau, kad aš grįšiu. Atgal sėsiu ant motociklo, vėl šokinėsiu su parašiuotais ir vėl boksuosiuosi.“

Lietuvoje logopedų vyrų – vienetai.

Kodėl?

Lietuvoje bendrojo ugdymo mokyklose dirbančių logopedų vyrų, lyginant su logopedėmis moterimis, yra ne dešimt ar dvidešimt procentų mažiau – jų yra vos vienetai. Tačiau kokie veiksniai lemia tokį ryškų logopedų pasiskirstymą pagal lytį: visuomenėje įsišakniję stereotipai, profesijos prestižas ir atlygis, o gal studijų komunikacija, labiau nukreipta į moteris?

Miglės Kaminskaitės nuotr.

Pagal Oficialiosios statistikos portalo (OSP) duomenis, praėjusiais metais Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose dirbo vos šeši logopedai vyrai. Tuo tarpu moterų logopedžių buvo gerokai daugiau – net 585, tai yra daugiau nei 97 proc. didesnis skaičius siekė vidutiniškai 38,44. Be to, daugiau kaip 22 proc. šalies mokyklų apskritai neturi specialiojo pedagogo (logopedo).

Studentų vyrų – mažuma

Jau daugiau kaip 20 metų logopedė demijoje logopediją dėstanti dr. Rita dirbanti ir Vilniaus universiteto Šiaulių aka- Kantanavičiūtė-Petružė sako, kad ryškus

vyrų ir moterų logopedų skaičiaus skirtumas išryškėja dar studijų metu. Dėstytoja, prisimindama savo studijų laikus, neslepia: „Bakalauro studijas aš baigiau 2005 metais, tai jau tuo metu, atsimenu, mūsų logopedų grupėje turėjome vieną vaikina“. Vilniuje dirbanti logoterapeutė Aiva Janonienė taip pat prisimena ryškų skirtumą: „Mano grupėje buvo apie trisdešimt merginų ir nė vieno vaikinio“.

„Kai įstojau mokytis, aš nesuvokiau, kad yra toks skirtumas. Pirmas momentas buvo tada, kai atėjau į universitetą ir pamačiau, kad turiu dvidešimt keturias grupiokes logopedes ir dar šešias specialiąsias logopedes, o aš esu vienas vyrukas. Vėliau jau nuo pirmo kurso pradėjau į konferencijas važinėti. Pavyzdžiui, buvau konferencijoje, kurioje kalbėjo apie autizmo spektro sutrikimą, tai buvo

pranešėjas iš Belgijos vyras ir aš buvau vienas vyrukas.

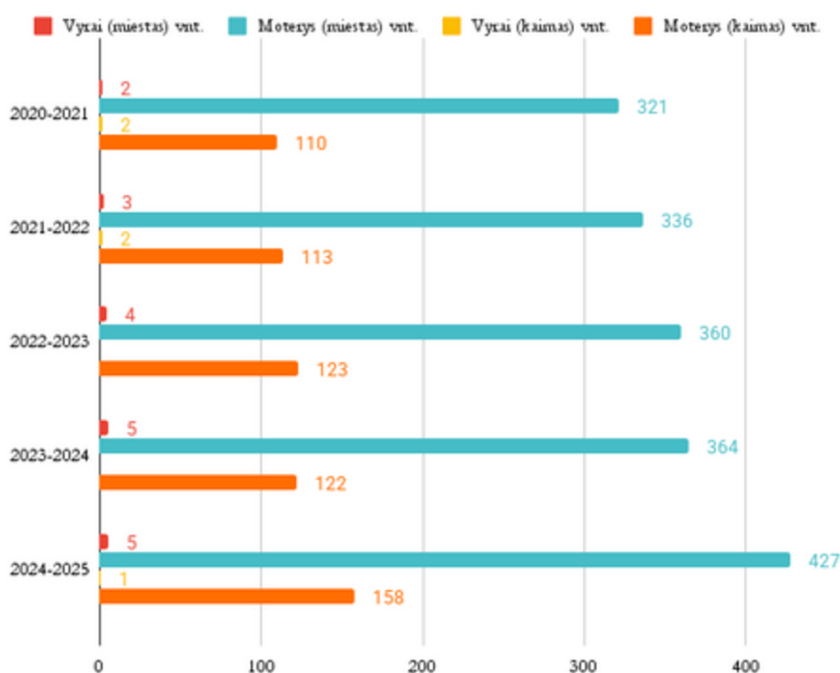
Logopedų konferencijoje irgi buvau vienintelis. Tada supratau, kad vienetai yra vyrų logopedų. Man tas netrukdo, nebent gal tik šypsena kėlė, kai tai suvokiau“, – šypsosi logopedijos studentas A. Šimonis.

R. Kantanavičiūtė-Petružė taip pat pastebi ir tai, kad skelbimuose apie logopedo ar pedagogo studijas dažnai yra vaizduojamos merginos. Tai, dėstytojos nuomone, taip pat gali

nulemti, kodėl studentai pasiskirsto skirtingai.

„Dar gali lemti ir profesijos įvaizdis ir studijų komunikacija, nes, jei pasižiūrėtumėme universitetų informacijos leidinius arba iliustracijas, kurios reprezentuoja arba pristato bet kokią pedagogo ar edukologinės srities profesiją, tai tuose lankstinukuose daugiausia vaizduojamos moterys, merginos. Tai yra tarsi neįvardintas signalas, kad šioje srityje tarsi įprasta matyti moteris“, – nurodo dės-

Bendrojo ugdymo mokyklų pedagoginiai darbuotojai (išskyrus mokytojus ir mokyklų vadovus)

Miglės Kaminskaitės nuotr.

Tokia tendenciją galima pastebėti ir šiandien. Specialusis pedagogas ir logopedas Arnas Šimonis po penkiolikos metų nusprendė pakeisti karjeros kryptį ir samdomą darbą pakeitė į logopedo profesiją. Šiuo metu vyras ne tik vis dar semiasi žinių universitete, konferencijose ir seminaruose, tačiau teorines žinias pritaiko ir praktikoje dirbdamas su žmonėmis, susiduriančiais su iššūkiais. Tačiau, kaip pats vyras pastebi, mokslo žinias įgyja ir jas pritaiko moterų dominuojamoje profesijoje.

tytoja R. Kantanavičiūtė-Petružė.

Ar stereotipai daro įtaką profesijos pasirinkimui?

Nors vieno konkretaus atsakymo, kodėl logopedo profesiją dažniau renkasi moterys, nėra, R. Kantanavičiūtės-Petružės teigimu, tam gali daryti įtaką bent keli sisteminiai veiksniai. Visų pirma, dėstytoja pastebi, kad yra tam tikra profesijos raida arba tam tikri stereotipai, įsitvirtinę visuomenėje.

„Logopedo darbas dar tarpukario laikotarpiu ir po karo buvo siejamas su rūpinimusi, globa, emociniu jautrumu, kantrybe, vaikų priežiūra. Šios savybės kultūriškai dažniau buvo priskiriamos moterims. Tokie stereotipai, manau, tikrai smarkiai veikia profesijos įvaizdį ir formuoja tam tikrą lūkestį, kad logopedija – moteriška specialybė“, – teigia R. Kantanavičiūtė-Petružė.

„Manau, kad tai yra iš senų laikų atėjęs stereotipas, kad pedagogė ir mokytoja dažniausiai yra moteris. Tas stereotipas išliko iki šių dienų ir dabar mažai vyrų renkasi logopedo specialybę, bet po truputėlį lyg ir plečiasi tas ratas“, – tikina logopedė A. Janonienė.

Logopedas A. Šimonis pastebi ir dar vieną stereotipinį požiūrį į vyrus, susiformavusį per tam tikrą laikotarpį.

„Manau, kad čia yra viskas giliau. Mūsų karta formavosi taip, kad mums reikia daug uždirbti, kažką turėti, kurti gerbūvį, namus, statusą turėti. Tada vyrai bandė dirbti darbus, kurie būtų pelningi, kad daug uždirbti. Automatiškai, pedagoginės visos specialybės yra, kaip aš juokauju, na, tu turi sau leisti būti mokytoju“, – sako

logopedas A. Šimonis.

Vyrų ir moterų profesinių skirtumų atspindys darbo aplinkoje

Logopedo darbas – ne tik mokyti taisyklingai tarti garsus. Logopedai padeda žmonėms, turintiems balso sutrikimų, atlieka rijimo terapiją, taip pat dirba ir su pacientais po insultų ar smegenų traumų, patirtų, pavyzdžiui, autoavarijose. Taip pat ši profesija apima tiek darbą su vaikais ugdymo įstaigose, tiek reabilitacijos sritį gydymo įstaigose.

Miglės Kaminskaitės nuotr.

Kasdienybėje, pasak A. Janonienės, logopedo darbas neapsieina ir be fizinio kontakto su klientais: „Specialistai dirba su veido motorika, lavina raumenis, dažnai turi liestis prie žmogaus veido, liežuviu, atlikti tam tikrus pratimus, stimuliuoti visą artikuliacinę motoriką“. Būtent dėl šios

Miglės Kaminskaitės nuotr.

priežasties, pasak A. Janonienės, kai kurie tėvai, ieškodami specialisto, gali rinktis būtent moterį: „Tarkime, kad visuomenėje yra tas požiūris, kad net nelabai kas ir norėtų rinktis vyrą, kuris dirbtų su mažu vaiku, pavyzdžiui, su maža mergaite ar su mažu berniuku ir lavintų visą artikuliaciją prisilietimais“.

R. Kantanavičiūtė-Petružė mato ir dar vieną aspektą, lemiantį tai, kad šioje profesijoje daugiausia yra moterų.

„Kadangi daug metų praktikoje dirbu, tokio aiškaus ar masinio poreikio iš tėvų, kad jie ieškotų specialisto vyro, nėra. Bent jau mano praktikoje, aš taip negalėčiau pasakyti.

Tam tikrose situacijose, sakykim, ugdant elgesio, emocijų sutrikimų turinčius vaikus, kuomet reikalaujama labai griežto ribų brėžimo, aiškos disciplinos. Kartais tie patys vaikai labai aiškiai parodo. Taip ir namuose vyksta. Pavyzdžiui, su mama jie elgiasi kitaip, tarsi ir manipuliacija atsiranda, ir mamos, kaip ir pačios jos sako, ribas sunkiau nubrėžia.

O, tarkim, su tėčiais, atrodo, viskas aišku, paprasta, tarsi lengviau išsprendžia. Kalbant apie ugdytojus, gal ir jei būtų daugiau logopedų vyrų, jie gal turėtų aiškesnę, griežtesnę struktūrą logopedinių pratybų, gal ta tokia disciplina būtų kitokia“, – teigia R. Kantanavičiūtė-Petružė.

Kaip teigia pats logopedas A. Šimonis, logopedijoje kartais to švelnumo nereikia.

„Aš nežinau, kiek to švelnumo reikia pedagoginiame darbe. Vaikui reikia pedagoginės meilės, jis turi rūpėti pedagogui. Vaikas tą motinišką švelnumą turi patirti namuose, čia jis ateina mokytis.

Pažįstu ir moterų logopedžių, kurios yra labai nešvelnios ir labai sėkmingos. Kai jos mums vedavo kursus, sakydavo: „Jūs čia švelnuoliai, nieko neišmokysite tų vaikų, čia reikia griežtai.“ Tas švelnumas gal labiau yra apie požiūrį į ugdymą. Nemanau, kad tai reikėtų fiksuoti kaip būtina sąlygą ugdymui“, – sako logopedas A. Šimonis.

Tačiau vyras tikina, kad ypač svarbus yra emocinis skirtumas tarp vyrų ir moterų, turintis didelę įtaką bendravimui su klientais.

„Vėlgi emociškai kartais vyrui yra gal sunkiau tokį darbą atlaikyti, kai turi sugerti daug, o vyras iš savęs gal nori, kai sugeria

kažką, atgal išlieti. Vaikui tu negali išlieti savo emocijų. Moterys, turbūt, emocinį intelektą turi stipresnį, nei vyrai. Tai turbūt irgi galėjo turėti įtaką. Vyrai bijo turbūt vaikų, ypač ne savo. Sakykim, ateina čia nauji vaikai, reikia galvoti, kaip su juo užmegzti ryšį, ką daryti. Moteriai turbūt tai yra paprasčiau, nors taip pat ne taisyklė“, – dėsto logopedas A. Šimonis.

Pagrindiniai klausimai: karjeros perspektyva, atlyginimas ir kvalifikacija

Aiva Janonienė logopede mokykloje pradėjo dirbti 2018-ais metais. Moteris prisimena, kad tuo metu atlyginimas buvo bene tris kartus mažesnis, nei dabar, o ir dirbti teko per kelias vietas: „Vieno etato neužteko patenkinti savo poreikius ir leisti sau daugiau“. Pasak A. Janonienės, tai taip pat galėjo turėti įtaką logopedų trūkumui.

Miglės Kaminskaitės nuotr.

Tokį aspektą pamini ir dėstytoja R. Kantanavičiūtė-Petružė. Moters teigimu, vyrus nuo šios profesijos gali atbaidyti ne itin aukštas darbo užmokestis bei ribotos karjeros perspektyvos.

„Gali daryti įtaką ir ekonominis reiškinys: logopedo atlygis viešajame sektoriuje nėra aukštas, o profesinė karjera turi ribotas galimybes eiti į aukštesnes pozicijas, jeigu logopedo srityje.

Tiesa, yra tam tikros kvalifikacijos: vyresnio logopedo, metodininko eksperto – ir viskas“, – teigia daktarė R. Kantanavičiūtė-Petružė.

Tačiau, kaip teigia A. Janonienė, šiuo metu ji pastebi vis augantį logopedų trūkumą. Taip pat, logopedės mintimis, karjeros galimybės per pastaruosius metus kito – padidėjo galimybė atsidaryti privatų kabinetą.

„Dabar logopedų rinkoje labai išsiplėtė privatūs kabinetai. Paslaugų spektras iš tiesų praplatėjo ir paslaugos pastaruoju metu tapo daug brangesnės. Logopedo profesija dabar tapo labai paklausi ir brangiai apmokama specialybė“, – sako logopedė A. Janonienė.

Taip pat dėstytoja pastebi skirtumą tarp specialistų, kurie nori pasikelti kvalifikaciją bei tarp po mokyklos baigimo pradėjusių studijuoti studentų. Perkvalifikavimo studijose studijuojantys jau turi išsilavinimą ir nori, pavyzdžiui, pakeisti savo kvalifikaciją – tapti logopedu.

„Perkvalifikavimo studijose išryškėja skirtumai, nes tie, kurie jau yra suaugę žmonės pedagogai, pavyzdžiui, ergoterapeutai, lietuvių kalbos mokytojai

ar ikimokyklinio ugdymo auklėtojai, jie, kai renkasi logopedo specialybę, sąmoningai ją pasirinkę keliauja toliau logopedijos keliu. Tas teorinių žinių pritaikymas tarsi lygiagrečiai vyksta. Kalbant apie jaunesnius, ką girdžiu paskaitų metu, jie ateina į šią specialybę jau žinodami, ko jie nori. Pavyzdžiui, gal šeimoje jau yra logopedai ar pedagogai, gal jie savanoriavo su specialiujų ugdymosi poreikių vaikais, gal yra išryškėjęs pašaukimas, dėl to nori tą specialybę įgyti. Arba, pavyzdžiui, patys kažkada turėjo kalbos sutrikimą ar artimoje aplinkoje, šeimoje turi asmenų, kurie autizmo spektro sutrikimą turi“, – pastebi daktarė R. Kantanavičiūtė-Petružė.

Miglės Kaminskaitės nuotr.

Taip pat profesorė pastebi skirtumą tarp tų studentų, kurie pasirinko studijuoti logopediją iš karto pabaigę mokyklą. Dėstytoja taip pat pastebi, kad studentų pasirinkimai skiriasi – vaikinai dažniau dirba logopedais, o merginos ieško darbo ne pagal specialybę.

„Toks pavienių vyrų stojančiųjų skaičius, bet ir toliau jų pasirinkimas yra ne stereotipiniais veiksniais paremtas, bet labiau motyvuotas.

Mano žiniomis, tie vyrai, kurie pasirenka tokias studijas, ir toliau dirba logopedijos srityje. Šiuo metu turime ir dėstytojų logopedų, praktikų vyrų. Man atrodo, kad jie tai yra pasirinkę labai sąmoningai. Priešingai, negalėčiau to pasakyti apie merginas ir moteris, kurios tikrai ne visos vėliau dirba praktinį darbą logopedijoje. Jos pabaigia ir vėliau renkasi kitas specialybes, dar toliau keliauja ir ieško savęs. Turbūt moterys yra labiau linkusios kažkaip keisti savo pasirinkimus ir dirbti ne pagal specialybę, ką yra pabaigę“, – teigia dėstytoja R. Kantanavičiūtė-Petružė.

Petro Skirmanto sceninis kelias už stereotipų ribų

„Aš noriu šokti“

Petras Skirmantas – vienas garsiausių Lietuvos baleto solistų, apdovanotas Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos garbės ženklu. Šis apdovanojimas, skirtas baletmeisteriui P. Skirmantui, yra vienas aukščiausių Ministerijos įvertinimų. 2024 metais profesorius P. Skirmantas apdovanotas už ilgametį svarų indėlį plėtojant šokio meną Lietuvoje ir šokio edukacijos puoselėjimą.

Šiuo metu profesorius P. Skirmantas savo šokio patirtį ir kūno judesio pažinimo išmintį perduoda jauniems baleto šokėjams Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (LMTA) bei Nacionalinėje M. K. Čiurlionio menų mokykloje – būtent pastarojoje prasidėjo ir jo paties baleto kelias, kai jam tebuvo devyneri.

Atsitiktinis plakatas tapo karjeros kelio pradžia

Petras Skirmantas gimė ir augo mažame miestelyje – Užventyje. Berniuko motina buvo medicinos sesuo, tėvo pagrindinė profesija buvo siuvėjas, vėliau jis dirbo su ekskavatoriumi. Nors tėvų P. Skirmantas neįvardina kaip menininkų, jis prisitaria, kad meno gyslelę jie turėjo: „Bet mano mama mėgėjiškai vaidino dramos soektak-

Miglės Kaminskaitės nuotr.

liuose, o tėvas grojo akordeonu“.

Nors ir neaugo šokėjų ar scenos artistų šeimoje, jaunąjį Petrą smarkiai paveikė mokykloje pakabintas plakatas, kviečiantis jaunuolius mokytis baleto.

„Mokykloje pamačiau skelbimą, kviečiantį į tuometinį choreografijos skyrių. Tai buvo nepaprastai graži nuotrauka – šokėjas Jermolajevo Vėjo dievo vaidmenyje šoko šuolį, atrodė lyg skrendantis. Man taip patiko, kad grįžęs namo pasakiau – aš noriu taip pat šokti.“

mane polką šokti, dar keletą kitų žingsnelių – ir tiek“.

Atvykęs į Vilnių su motina ir sudalyvavęs atrankoje, P. Skirmantas buvo priimtas. Tuomet devynerių metų berniukas, kurio širdyje degė noras šokti baletą, turėjo

Martyno Vidzbelio nuotr.

Kaip prisimena dabar, tėvų palaikymo tuo metu beveik nesulaukė. Mama tik nusistebėjo ir pasakė: „Nei tavęs priims niekas, nei ten yra dėl ko važiuoti“. Tėvas, nors ir paskatino pirmą kartą parodyti sūnui Vilnių, vis dėlto nesitikėjo, kad jis bus priimtas į menų mokyklą.

Tačiau nuotrauka plakate berniuką taip sužavėjo, o noras šokti tik stiprėjo, kad jis pats paprašė šokių mokytojos jį pamokyti bent kelių šokio judesių: „Tuo metu nelankiau jokių šokių ratelių, todėl prieš važiuojant mano šokių mokytoja pamokė

atsisveikinti su į Užventį grįžtančia motina. Atsisveikindamas braukė ašarą, tačiau iki šiol prisimena motinos žodžius: „Ji man pasakė: „Jeigu tu nenori, paimkime lagaminą ir galime važiuoti namo, bet jeigu nori, tai tada nebrauk čia ašarų“.

Stereotipai ir realybė

Jaunasis baleto šokėjas, įstojęs į M. K. Čiurlionio menų mokyklą, jau nuo pradžių susidūrė su stereotipais, tačiau jo aistra šokiui buvo žymiai stipresnė: „Gal tai ir stereotipas, bet man buvo tas pats – man tiesiog patiki, ir tiek“, – pabrėžia P. Skirmantas.

Kalbėdamas apie mokyklos laikus, baleto šokėjas prisimena ir sunkumus, su kuriais teko susidurti. Tai buvo ne tik kūno traumos ar didelis fizinis krūvis, tačiau ir kova dėl išlikimo bei pripažinimo.

„Dabar yra bendrabučiai su visais patogumais, o tada mes gyvenome kambaryje dvylika vaikų, su vyresniais – vienuoliktokais. Ten tokią armiją praėjome, kad neduok Dieve. Tai nebuvo paprasta. Ir kiek nebuvo visokių sunkumų: nesėkmių, traumų, paauglystės išgyvenimų. Buvo ir fizinių sunkumų.

Kai vaiko kūnas bręsta, tampi paaugliu ir raumenynas keičiasi. Prasideda net ne traumos, o dar tam tikri brendimo laikotarpio iššaukti uždegimai, dėl kurių negali dirbti. Taip pat tarp vaikų vyravo toks požiūris, kad mokykloje muzikantai ir dailininkai save laikė aukščiau, o baletas buvo kažkur žemiau“, – prisimena baletmeisteris.

Nepaisydamas visų šių sunkumų, P. Skirmantas nepasidavė ir stropiai sėmėsi žinių bei stengėsi atiduoti visas savo jėgas šokiui: „Man nebuvo į galvą atėjusi tokia mintis, kad mesiu, ne, nebenoriu“.

Talento kartais neužtenka, svarbus ir šeimos palaikymas

„Pirmiausia šokėjui labai svarbus didžiulis noras, pasiaukojimas ir pasišventimas“, – teigia baletmeisteris, paklaustas, kokios yra svarbiausios šokėjo būdo savybės, leidžiančios pasiekti puikius rezultatus.

Tvirtai sustyguotas dienvakšės grafikas bei geležinė disciplina, kaip pats P. Skirmantas sako, jaunam žmogui gali būti iššūkis. „Čia negali būti kaip visi paaugliai –

visur eiti, nes turi tam tikrą laiko kiekį ilsėtis“, – dėsto profesorius.

Prisiminęs bendraklasius, P. Skirmantas sako, kad menų mokyklą baigė ne visi, kurie į ją įstojo: „Vaikinių buvo įstoję daug – dvylika. Baigėme mes tik trys“.

Tačiau, pasak šokėjo, vienas iš svarbiausių dalykų, padedančių išgyventi sunkumus, yra šeimos palaikymas.

„Labai svarbu, kad šalia būtų žmonės – šiuo atveju tėvai, kurie palaiko tavo pasirinkimus. Mano tėvai visada džiaugdavosi: ir kai buvau mokykloje, ir kai dirbau teatre, šokau premjeroje. Į visus spektaklius jie atvažiuodavo. Dažniausiai ne vieni. Mama nusamdavo autobusą, kad visi norintys iš Užvenčio galėtų nuvykti į Skirmanto premjerą“, – šypsosi P. Skirmantas.

Kalbėdamas apie mamos palaikymą, šokėjas atkreipia dėmesį į vieną detalę: nuo devynerių metų, vos pradėjęs mokytis menų mokykloje, jis buvo priverstas gyventi atskirai nuo mamos. Tačiau, kaip pats sako, stiprus judviejų ryšys tikrai nenutrūko.

„Suprantate, aš iš tikrųjų augau be mamos – gyvenau menų mokyklos bendrabutyje. Tačiau mamos stiprybė ir ryšys su manimi buvo labai didelis. Aš ją puikiai suprasdavau ir jaučiau, kad ji mane taip pat supranta. Niekada ji manęs neglostydavo per daug.

Tuo metu telefonų nebuvo. Bendrabutyje stovėjo vienas telefonas prie budinčios, ir reikėdavo iš anksto susitarti, kad galėtum paskambinti. Būdavo laišakai. Kai pradėdavau laiškuose skųstis, kad man kaž-

kas blogai ar kažkas ne taip elgiasi, kuriose mokosi daug vaikų“, – teigia šokio pagrindinė jos frazė, jos nuostata buvo mokytojas. aiški: „Pirmiausia pats būk geras ir tada visi kiti bus geri“, – prisimena šokėjas. Baletu meistriškumo P. Skirmantas, kaip

Vladimir Pčiolkin nuotr.

Šiuolaikinėse baletu mokyklose – berniukų gausa

Kai P. Skirmantas baigė šokio mokslus, buvo ryški lyčių disproporcija – kursą baigė tik trys vaikinai ir aštuonios merginos. Profesorius džiaugiasi, kad dabar ambicingų ir talentingų berniukų, trokštančių mokytis baletu meno, tikrai netrūksta.

„Dabar į mūsų skyrių sustojo, aš net pats stebiuosi, pirmokų – dvylika berniukų. Ir jie toliau laikosi kartu, tarsi būtų sukūrę savo bendruomenę. Tai net tapo populiariu, nors tiksliai nežinau kodėl. Gal įtakos turėjo atsiradusios privačios baletu mokyklos,

pats sako, pradeda vaikus mokytį nuo aštuntos klasės ir priduria: „Tai yra pats gėris, kai berniukai bręsta“.

Kartais ir pats mokytojas susiduria su sunkumais, kai reikia prieiti prie vaiko. Tokiais atvejais jis prisimena sūnų duotus patarimus: „Kai mano sūnūs buvo panašaus amžiaus, visada klausdavau jų patarimo: Kaip jūs reaguotumėt? – ir tuos patarimus prisimenu iki šiol“.

Kalbėdamas apie vaikus ir jų ugdymą, profesorius taip pat išskiria itin svarbų aspektą– svarbu kiekvieną vaiką matyti individualiai.

„Svarbiausia, kai vaikas yra talentingas arba

gabūs, jį reikia matyti kiekvieną atskirai. Aš esu labai prieš standartizavimą, netgi programų, sakykime, klasikiniam šokyje, nes ateina vaikų su labai skirtingais gebėjimais – vieni gali geriau atlikti vienus dalykus, kiti – kitus.

Svarbu sugebėti maksimaliai išvystyti jų stipriąsias puses, o silpnąsias – kiek įmanoma pridengti arba patobulinti. Svarbu žiūrėti į kiekvieną individualiai, kiekvieną atskleisti ir prie kiekvieno rasti tinkamą priėjimą – su vienu reikia griežčiau, su kitu – švelniau. Tai nėra paprasta, nes kiekviena diena yra iššūkis.

O kai atsiranda dideli fiziniai krūviai, o mokiniai labai skirtingi, situacija dar sudėtingesnė. Kai krūvis didelis, vieniems tiesiog atsijungia mąstymas. Tada reikia išmokyti, kad, patiriant didelį fizinį krūvį, tu gebėtum emocionaliai išreikšti, ko reikia, bet kartu racionaliai save kontroliuotum, kad išvengtum traumų. Šiuos du dalykus suderinti nėra paprasta“, – nurodo baleto šokio mokytojas.

Profesorius pastebi ir tam tikrą lyčių skirtumą – pasak jo, yra juntama tendencija, kuri šiek tiek išskiria merginas ir vaikus, tačiau mokymo procese ji esminio poveikio neturi.

„Berniukai galbūt yra nuoširdesni. Mergaitės – gudresnės: jos ne visada pasako tai, ką iš tikrųjų galvoja. Gali viena galvoti, tačiau kita sakyti ar elgtis taip, siekdamas tam tikros“, – paaiškina P. Skirmantas.

Scenos vaidmenų kaita

P. Skirmantas pastebi, kad šiandieninis baletas ištis pasikeitė: baleto scenoje

balerina nebėra vienintelis dėmesio centras, o balerinas vis dažniau atsiduria lygiaverčiame vaidmenyje. Tam įtakos, pasak šokėjo, turėjo ir romantinio baleto pabaiga.

„Stereotipas, kad vyras negali būti šokėju, jau senai pasikeitė. Šis pokytis ypač išryškėjo pasibaigus romantinio baleto epochai. Romantiniame balete visada pirmame plane būdavo balerina, o partneris dažniausiai likdavo jos šešėlyje“, – teigia P. Skirmantas.

Tiesa, P. Skirmantas prisimena, kad romantinio baleto istorija turėjo ir išimčių, ir prisimena, kokią įtaką baletui padarė garsus tų laikų choreografas ir šokėjas Bournonville'is.

„Prieš maždaug du šimtus metų garsus choreografas ir šokėjas Augustas Bournonville'is, būdamas neaukšto ūgio ir negalėdamas atlikti kėlimo elementų, pradėjo kurti spektaklius, kuriuose pats daugiausia šoko. Taip vyras balete išėjo į pirmą planą. Iki šiol yra išlikę nemažai jo pastatymų“, – dėsto balerinas.

Šiandien, kaip teigia ir pats baletmeisteris, baleto scenos taisyklės yra šiek tiek pasikeitusios: kai kuriuose šokiuose vyrai šoka net daugiau nei moterys balerinos.

Kai aš pradėjau mokytis, iš pradžių laikėmės tradicinės klasikinės manieros, o pagrindinė choreografija rėmėsi Mariaus Petipa kūryba, kurioje moteris vis dėlto buvo pirmame plane. Tačiau laikui bėgant viskas keitėsi. Tikrai nėra taip, kad baletas yra tik moterims. Pasaulyje šiandien, drįsčiau sakyti, yra net daugiau garsių šokėjų primarijų nei balerinų“, – teigia

baletmeisteris.

P. Skirmantas pastebi ne tik pokytį tarp moters ir vyro vaidmenų scenoje, tačiau ir kuriamame tarpusavio ryšyje.

„Scenoje tiek moteris, tiek vyras šoka ir kuria vaidmenis – viskas priklauso nuo spektaklio. Senuose klasikiniuose baletuose, tokiuose kaip „Miegančioji gražuolė“ ar „Gulbių ežeras“, dominuojantis vaidmuo tenka moteriai. Tačiau laikui bėgant net ir šiuose klasikiniuose pastatymuose atsirado variacijų, kuriuose vyrai tarip pat daug šoka. Pirmiausia, vyras partneris turi mokėti asistuoti moterį baleriną, tarp jų turi būti sceninis ryšys bei emocija. Klasikiniuose, ypač romantiniuose baletuose, vyras dažniausiai atlieka globėjo vaidmenį. O šiuolaikiniame baletе viskas gali būti labai įvairiai – kartais net atvirkščiai“, – sako P. Skirmantas.

Asmeninė drama ir vyro vaidmuo šeimoje

Petras Skirmantas be baletо negalėjo įsivaizduoti savo gyvenimo. Kaip pats šokėjas sako, jam atrodė, kad baletas yra „tikslas, siekiamybė, džiaugsmas, nelaimės ir visa kita“. Vyras dalijasi, kad baletо šokis jam buvo pats gyvenimas. Tačiau kartais gyvenimas gali pasisukti netikėta linkme – P. Skirmanto žmona ir gyvenimo meilė mirė.

„Kai aš jau baiginėjau karjerą, turėjau žmoną ir du vaikus – vienam buvo penkeri, kitam septyneri metai. Tuomet mirė mano žmona. Likau, populiariai tariant, ant ledo. Netrukus pasitraukiau iš teatro. Tada supratau, kad, deja, pagrindinis dalykas mano gyvenime yra ne baletas, o šeima“, – pasakoja P. Skirmantas.

Likęs vienas, vyras suprato, kad turi bet kokia kaina stengtis ir nepalūžti.

„Man tuo metu atrodė, kad neturėjau kur dėtis, o pasitraukimo tiesiog nebuvo. Buvo du maži vaikai, kuriuos reikėjo maitinti ir jiems uždirbti duoną. Tuomet įsijungė racionalus požiūris: reikėjo dirbti ir daryti tai, ką tu moki, nes kito amato tuo metu paprasčiausiai neturėjau. Aišku, būna įvairių atvejų – žmonės palūžta, pradeda gerti ir pasuka kitais keliais. Tačiau mano mintys buvo kitur: sūnūs man buvo svarbiausi, ir aš supratau, kad turiu juos užauginti, į tai sudėdamas visas savo pastangas“, – dalijasi baletо šokėjas.

Tiesa, kaip ir pats vyras teigia, šioje situacijoje jam labai padėjo mama, kuri atvyko į Vilnių. Jos pagalbą šokėjas prisimena lyg Dievo dovaną ir iki šiol yra dėkingas už tai. Vyras atvirauja, kad nežino, kaip jam vienam būtų reikėję šioje situacijoje susitvarkyti.

„Ji iš tikrųjų augino vaikus, todėl aš galėjau dirbti. Kai dabar galvoju apie savo Anapilin iškeliausią mamą, atrodo, kad ji tarsi angelas nusileido ir mane išgelbėjo. Jeigu jos nebūtų buvę, net neišsivaizduoju, kaip viskas būtų susiklostę. Tik laikui bėgant suvokiau, kad mano mama buvo didžiulė Dievo dovana“, – prisimena P. Skirmantas.

Baletas lyg gyvenimo mokykla

Nepaisant visų sunkumų, su kuriais susidūrė baletо meistras P. Skirmantas, jo indėlis Lietuvos baletui yra milžiniškas. Šokėjas per visą gyvenimą turėjo galimybę šokti garsiausiose pasaulio scenose ir dalintis patirtimi ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.

„Kas gali papasakoti daugiau nei žmogus, daugelį metų praleidęs įvairiausiose pasaulio scenose ir sukaupęs įvairiausių patirčių – tiek gerų, tiek blogų“, – teigia P. Skirmantas.

P. Skirmantas užaugino ne vieną šaunų baleto šokėją. Vienas iš jų – Edvinas Jakonis, su kuriuo mokytojas ryšį palaiko iki šio.

„Naujas mūsų primarijus – Edvinas Jakonis. Prieš premjeras mes susirašinėjame. Jis man rašo: „Aš mirštu“, o aš jam atsakau: „Visi šioje vietoje miršta – nepergyvenk, tu ne pirmas“. Jeronimas Krivickas taip pat mano mokinyš. Jei jie nori, aš visada su malonumu dalinuosi savo patyrimu ir pojūčiais – kaip susitvarkyti, kaip greitai atgauti jėgas, kvapą ir panašiai. Tokie dalykai perduodama iš lūpų į lūpas. Tai reikia pačiam patirti, kad galėtum perduoti kitam“, – šypsosi profesorius.

Kai prisimena savo karjerą, ryškiausiai vyro atmintyje yra įsirežęs jo pirmasis pasirodymas scenoje. Pasak šokėjo, to jausmo, kurį jis jautė po premjeros, taip niekada nepavyko pajusti dar kartą, net ir sušokus garsiausiose pasaulio scenose.

„Pats įspūdingiausias man spektaklis buvo, kai buvau gal vienuolikos ar dvylikos metų. Tai buvo baletas „Spragtukas“, o pirmame veiksmo vaikai šoko grupinį šokį. Tada aš pirmą kartą tame grupiniame šokyje išėjau į sceną dabartiniame Senajame teatre – tuomet jis dar buvo Operos teatras. Po šio pirmojo pasirodymo jaučiausi tiesiog laimingas. Iš manęs tryško ir spinduliavo džiaugsmas. Net vėliau, šokdamas didžiausiose pasaulio scenose ir pasiekęs daugiausiai, aš tokio jausmo nepatyriau – kaip pirmą kartą tikroje scenoje pašokti. Iki šiol atsimenu, nors įvyko daugiau kaip

penkiasdešimt metų“, – su džiaugsmu prisimena P. Skirmantas.

Baletas, vyrą lydėjęs visą gyvenimą, jį išmokė kelių svarbių pamokų, kuriomis P. Skirmantas vadovaujasi dar iki šių dienų.

„Baletas mane išmokė laikytis disciplinos, ir visą laiką žinojau, kaip turiu elgtis, ką daryti, ką valgyti – viskas vyko labai aiškiuose rėmuose. Kitaip būtų buvę sunku įgyvendinti tai, ką nori scenoje“, – teigia vyras.

Miglės Kaminskaitės nuotr.

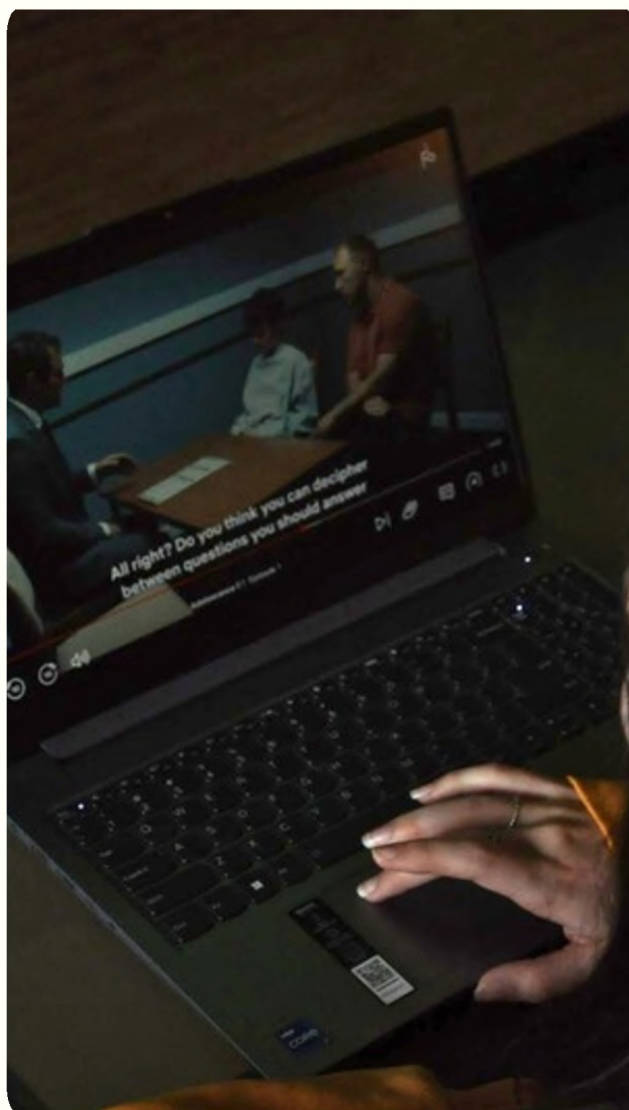
Lyties vaidmuo ir vaikas:

jei jaučiasi „netikęs“ pagal taisykles, atsakymų ieško internete

Šiame darbe nusprendėme panagrinėti visuomenės pokytį lyčių tematika – vyksta jis ar ne ir kurion pusėn traukiame, jei visgi vyksta. Kalbėdami apie besikeičiančią visuomenę, negalime pamiršti svarbaus aspekto, kuris, norime ar nenorime, daro įtaką daugeliui. Tai socialiniai tinklai. Juose dažnai ir suaugusieji, ir vaikai randa įkvepiančių idėjų, žmonių, o kartais ir bendruomenes, kurios gali įkvėpti keistis. O kas, jei tos bendruomenės skatina neapykantą, netgi agresiją? Šiam aspektui nagrinėti pasitelkėme vieną iš medijų – kiną, kuris užčiuopė ir atskleidė virtualios visuomenės pavojus.

2 O25-ų metų kovo mėnesį pasirodęs Netflix serialas „Paauglystė“ (angl. *Adolescence*, rež. Philipas Barantini) sulaukė didžiulio susidomėjimo, o pagrindinis aktorius 15 metų Owenas Cooperis pelnė geriausio antro plano aktoriaus apdovanojimą ir tapo jauniausiu vyru „Emmy“ laureatu.

Keturių dalių serialas į paviršių iškėlė keletą svarbių klausimų, kurie vėliau dar ilgai vyravo viešajame diskurse. Ar žinome, kas formuoja mūsų jaunimą, jų mąstymą, suvokimą apie save ir ar galime užkirsti

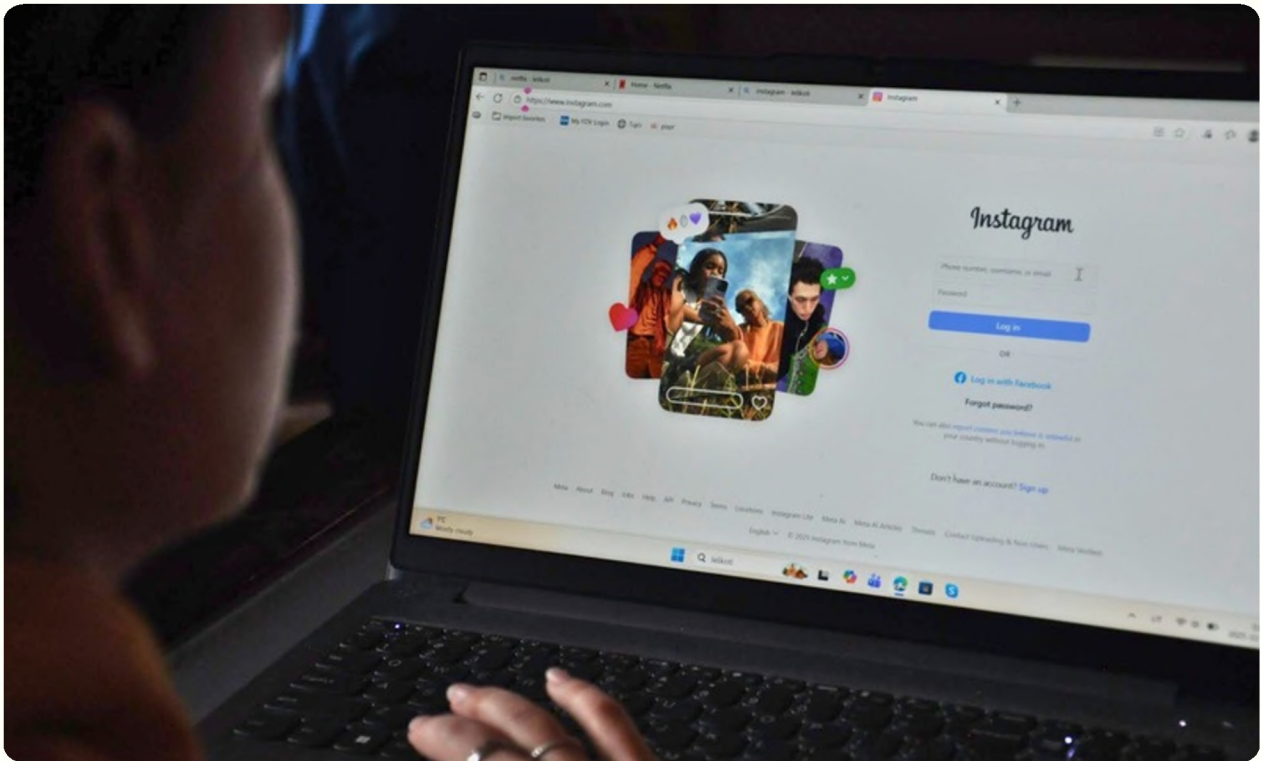
Ugnės Blekaitytės nuotr.

kelią tragiškiems įvykiams? Ar žinome, kokios subkultūros ir radiklios bendruomenės vyrauja internete ir ką stebi mūsų vaikai? Filmo epicentre – paauglys, kuris kaltinamas savo klasiokės žmogžudyste. Nors policija turi filmuotą medžiagą ir parodo sūnaus nusikaltimą tėvui, šis negali patikėti, kad jo sūnus – žudikas.

Visgi filmo svarbiausias momentas išlieka kiek kitur. Tyrėjas bando išsiaiškinti nužudymo priežastis, bet kadangi vaikiną nekalba, tenka pasitelkti socialinius tinklus ir paauglių įrašus juose, o ten ne taip viskas aišku, nes atsiranda emodžiai ir tokios sąvokos kaip „manosfera“, „incelių kultūra“ ir iš pirmo žvilgsnio nepastebimos jaunų vaikų bendruomenės.

per aukštų reikalavimų kėlimo.

Apie serialą ir jo svarbą kalbamės su kibernetinio saugumo eksperte ir kibernetinio saugumo magistrante ir dviejų vaikų mama Agne Turskiene. Ji sako, seriale matomos problemos jai buvo žinomos, bet visgi privertė suprasti, kad tai – ne tik filmas, bet labai realus scenari-

Ugnės Blekaitytės nuotr.

Galiausiai paaiškėja, jog vaikiną savo klasiokę nužudo, nes ji tyčiojosi iš jo emodžių kalba ir sakė jam, jog jis „incelis“ ir niekada neturės merginos. Taigi, nusikaltimas paremtas neapykanta ir iškreiptu savęs ir savo lyties suvokimu.

„Manosfera“ – (angl. manosphere) svetainių ir internetinių forumų visuma, kurie propaguoja radikalų vyriškumą, aršią opoziciją feminizmui, kartais ir mizoginiją.

„Inceliai“ – viena iš „manosferos“ grupių, (angl. involuntary celibate junginys) kurie ne savo noru neturi lytinių santykių ir dėl

jus. Tai buvo lyg priminimas, jog su vaiku turime bendrauti įvairiais klausimais ir jau geriau į kylančius klausimus atsakyti patiems, nei palikti vaiką su jais vieną. tada šis atsakymų ieškos internete.

– Kokios, jūsų nuomone, svarbiausios temos, aptariamose seriale?

– Aš pati žiūrėdama serialą nemačiau nieko naujo, nes daug gilinausi į jaunimo internetinį gyvenimą, žinau vyraujančias problemas. Ir galiu tik patikinti, kad siužetas yra artimas realiam gyvenimui. Reikėtų suprasti vieną dalyką: mes

nesusitelkiame ties vienu epizodu ar vienu jaunuoliu, mes kalbame apie bendrą pavojų – apie sisteminę spragą. Šis serialas priminė, kad rizika nėra tik kitų vaikų problema, tai mūsų visuomenės problema.

Pirmiausia – rizika susiformuoti grupei ar subkultūrai, kurioje jaunas asmuo, jaučiantis atskirtį, nusivylimą ar nepakankamą vertinimą, atranda paprastą naratyvą: „Visi prieš mane, aš esu teisus.“ Ir tai jau nėra tik saviraiška – tai kelias link neapykantos, izoliacijos ir destruktijos.

Antra – jis palietė temą, kad internetas, socialiniai tinklai, memai, žargonai – nėra paremti neutralia laisve, o veikia algoritmais, kurie investuoja į nerimą, į agresiją, į norą bet kokia kaina būti matomam nepaisant turinio kokybės.

Trečia – seksualumo, lyčių santykių, vyriškumo krizė. Kai jaunas vyras ar mergina, jaučiasi „netikęs“ pagal taisykles, apie kurias tėvai nepapasakojo, jis ieško tų taisyklių internete, ir randa bendruomenę, siūlančią atsakymus. Atsakymai būna pavojingi.

Ir galiausiai – tema apie suaugusiuosius ir tėvus: ar mes matome, ką vaikai veikia, ar mes pražiopsome kritinius momentus? Ar sugebame kalbėtis su jais jų kalba, ar likome „normie“ (paprastu žmogumi), kuris internetinių subkultūrų? O gal einame lengviausiu keliu viską drausti?

– Pati esate mama, turite paauglę dukrą. Kokios emocijos užplūdo žiūrint serialą? Ar buvo nerimo?

– Pamačiusi supratau, kad mes visi esame vienas žingsnis nuo filmo scenarijaus ir tai

galėjo nutikti ir mano vaikų aplinkoje. Buvo daug klausimų sau: ar mes pakankamai kalbamės? Ar dukra tikrai ateitų pas mane, jei kažkas būtų negerai? Ar aš būčiau pirmas žmogus, kuriam ji pasipasakotų?

Ir kartu buvo pyktis. Ne ant vaikų. Ant mūsų, suaugusiųjų, kad mes taip ilgai naiviai tikėjom, jog „ai, tai tik telefonas“. Kad mes leidžiam algoritmams būti artimesniems nei patys tėvai. Kad daugelis iki šiol galvoja, kad pokalbis apie interneto turinį yra perteklinė kontrolė.

Asmeninio archyvo nuotr.

Tėvystė nėra įteikti telefoną ir palikti vaiką augti pačiam, tai yra būti šalia interneto erdvėse, būti žingeidžiam, suprasti platformas, kalbą, žargoną. Regis, mano specializacija – kibernetinis saugumas – pasitarnauja, bet man svarbiausia nepamiršti būti mama: su meile ir nerimu. Ir stengtis, kad mano vaikas nieku gyvu nepakliūtų į panašias situacijas. Tai yra ilgalaikė auklėjimo, gyvenimo jų „pasaulyje“ ir buvimo šalia kryptis.

– Kaip kalbate su vaiku apie tai, ką jis veikia socialiniuose tinkluose, kokį turinį žiūri, kuo domisi?

– Su dukra pasirinkome ne draudimų formą, o susikūrėme bendrą erdvę, kurioje jos paskyra socialiniuose tinkluose – dalinai mūsų bendras projektas. Aš nesikišu į jos asmeninį gyvenimą, bet tiek ji, tiek aš žinome, kad turiu teisę būti šalia, kai ji jungiasi. Vietoje klausimo „kodėl vėl tiek laiko prie telefono?“ pirmiausia klausiu „ką šiandien įdomaus radai?“, „ką draugai kalbėjo?“ – tokiu būdu leidžiu sau suprasti, kuo ji gyvena internete, leidžiu ir jai jausti, kad jos pasaulis rūpi.

Kartu mes aptariame taisykles – ne vien jų buvimą, o priežastis, kodėl jos reikalingos. Aptariame, kodėl mes ribojame laiką, kodėl kartu žiūrime turinį? Ir kokios pasekmės laukia jos ateities, jei neturėsime šių susitarimų. Taisyklės, kurios lieka nepagrįstos, greitai virsta tik nurodymu. Kai vaikas supranta: „tai darome todėl, kad...“, jos ima reikšti bendrą susitarimą, o ne vien tėvų valią.

Svarbiausia yra požiūris. Jeigu žengiamo link vaiko su noru suprasti – ne vien su tikslu kontroliuoti – tada tampame draugu. Ir jei įvyksta klaida (pvz., vaikas pažiūrėjo turinį, kuris kelia nerimą) – reaguokime ne dramatiškai, bet atvirai: „Gerai, kad pasakei. Dabar nuspręsimė kartu, ką daryti kitą kartą.“ Tokiu būdu sukuriame erdvę, kur vaikas gali būti atviras ir žinoti, kad jis turi vietą, kur gali atvirai kalbėti. Tokie pokalbiai ir bendravimo struktūra ilgainiui stiprina pasitikėjimą – o pasitikėjimas yra viena iš geriausių apsaugų, kurios galime suteikti savo vaikui internetinėje erdvėje. Tikriausiai pakanka keletu per griežtų

reakcijų ir vaikas visas problemas pradės slėpti „po kilimu“.

– Ar, jūsų nuomone, vertinga paaugliui parodyti šį serialą, kalbėti apie jame rodomas bendruomenes?

– Manau – vertinga, bet tik su sąlyga, kad žiūrėsite kartu, padėsite teisingai interpretuoti. Nes vaikai žino daug daugiau, nei mums atrodo. Labai apgaulingas jausmas yra tikėti, kad jie to dar niekur nematė. Jie internete mato smurtą, atstumtą paauglį, patyčias, „incel“ kultūrą, galbūt patiria jausmą, kad nesi pakankamas. Bet jie neturi žodžių tam įvardyti.

Todėl ir atsiranda pavojus: jei niekas su jais apie tai nekalba, tai, kas buvo šokiruojantis epizodas, tampa norma. Jeigu mes parodom tokį serialą be konteksto – taip, jis gali pasėti nerimą. Bet jei mes sėdam šalia ir sakom: „Pažiūrime. Ir pakalbėkim, kaip tu tai matai“, – tada šitas serialas tampa ne pavojumi, o įrankiu. Kartais jis pasako tai, ko vaikas nedrįsta pats įvardyti. Kartais atveria pokalbį, kurio niekaip nepavyko pradėti iš tėvų pusės. Ir tai yra vertinga galimybė mums pradėti dialogą.

Bijoti tokių temų reiškia palikti vaiką vieną su tuo, ką jis vis tiek kažkur išgirs. Internetu, iš draugų, Discorde. Tik tada jis neturės nei saugumo jausmo, nei filtruojančios sąmonės. Ir kai tai nutinka – tėvai tampa vienintele galimybe atsiremti, jei turime susikūrę atvirą ir pasitikėjimu grįstą santykį. Tad rekomenduoju šias temas atverti dar prieš joms nutinkant gyvenime, nebijoti suprasti patiems.

Ar vaikų priežiūra – vis dar išskirtinai moterų reikalas?

„Aš matau vyrą kaip partnerį ir santykius kaip visko pasidalinimą. Man atrodo, natūralu, kad moteris devynis mėnesius nešioja kūdikį, augina vaisių, o po to jau tėtis perima estafetę ir jai padeda“, – sako politikė Morgana Danielė. Gimus vaikui moters vyras išėjo vaiko priežiūros atostogų, o ji pati grįžo į darbą Seime. Visgi, tokie atvejai – retenybė. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos duomenimis, 90 proc. atvejų moterys užsiima vaiko priežiūra, o vyrai lieka nuošaly.

Kalbinta Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos Diskriminacijos prevencijos ir komunikacijos grupės vadovė Mintautė Jurkutė sako, vaiko priežiūra dažniausiai vis dar užsiima mamos. Jos teigimu, pakitimai šioje srityje nežymūs.

„Matome tai, kad moterys vis dar yra ta grupė, kuri dažniausiai apsiima ne tik vaikų priežiūra, bet ir kitų šeimos narių priežiūra, kuomet šeimos narys turi negalią ar yra vyresnis žmogus, kuriam reikia priežiūros. Pakitimai šioje tendencijoje jeigu ir yra, tai labiau kosmetiniai.

Nepaisant to, kad nuostatos šiek tiek gerėja (matome tai, kai darome visuomenės ap-

Ugnės Blekaitytės nuotr.

klausas, pavyzdžiui, 2022 metais daryta apklausa parodė, kad 75 proc. gyventojų mano, kad tėvai irgi turėtų rūpintis mažyliais), kai pasižiūrime statistiką, kas visgi eina vaiko priežiūros atostogų, matome, kad moterys“, – sako Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos specialistė.

Viena iš vaiko auginimo pasiskirstymo priežasčių – finansai

Specialistė sako, dažnai apsisprendimą, kas poroje eis vaiko priežiūros atostogų nulemia finansai.

„Tai dažniausiai susiję su finansiniais niuansais, nes Lietuvoje vis dar turime darbo užmokesčio atotrūkį tarp vyrų ir moterų. Apsiskaičiavus bendrą šeimos biudžetą, tarsi palankiau, kad nuo mažesnio atlyginimo būtų skaičiuojama vaiko priežiūros išmoka, tai yra nuo moters atlygio“, – sako M. Jurkutė.

Specialistė nurodo, jog anksčiau statistika buvo šiek tiek netiksli, nes pasitaikydavo atvejų, kai išmoka skaičiuota nuo vyro atlyginimo, bet iš tiesų priežiūros atostogose būdavo ir vaiku rūpindavosi mama. Po darbo kodekso pakeitimo šios variacijos nebegalimos, tad gali susidaryti įspūdis, kad net mažiau tėčių imasi šių atostogų.

„Dabar, jeigu vaiko priežiūros išmoką gauna vyrai, tai jie su vaikais ir būna.

Ugnės Blekaitytės nuotr.

Nebėra galimybės gauti ir išmoką, ir darbo užmokesčių. Bet tokių vyrų yra vienas iš dešimties. 90 proc. atvejų moterys užsiima vaiko priežiūra“, – paaiškina specialistė.

Ji dalinasi ir tarnybos atlikto kokybinio tyrimo rezultatais: vaiko priežiūros atostogų išėję vyrai šią patirtį vertino labai palankiai.

Kalbintas dviejų vaikų tėtis Vidas sako, jo apsisprendimą išeiti vaiko priežiūros atostogų taip pat nulėmė šeimos finansai. Kadangi žmona turi individualią įmonę, išėjusi vaiko priežiūros atostogų, ji nebūtų gavusi pajamų, tad buvo nuspręsta, kad Vidas augins vaikus.

„Sprendimą priėmėme labai praktiškai. Kadangi žmona turi įmonę, jai niekas nemokėtų išėjus vaiko priežiūros atostogų. Tai nutarėme, kad išeisiu aš. Aišku, buvo streso pradžioje ir daug nežinojimo, kaip reikės tvarkytis, bet kai pradėdi daryti, tai viskas ir pasidaro. Taip ir čia. Imi, rūpiniesi ir išmoksti viską eigoje. Su dukra vaiko priežiūros atostogose buvau trumpiau – iki dviejų metų. Paskui samdėme auklę, o su sūnumi, antru vaiku, buvau beveik trejus metus. Labai patiko ir namą tuo pačiu statėme, tai galėjau ir tuo rūpintis“, – pasakoja Vidas.

Politikė ir visuomenininkė Morgana Danielė sako, jog tėčio išėjimas vaiko priežiūros atostogų – natūralus darbų pasiskirstymas poroje. Būtent taip padarė ji ir jos vyras.

„Aš matau vyrą kaip partnerį ir santykius kaip visko pasidalinimą. Man atrodo, natūralu, kad kai moteris devynis mėnesius nešioja kūdikį, augina vaisių, o po to jau tėtis perima estafetę ir jai padeda.

Pradžioje vyrui buvo šiek tiek nerimo, bet turbūt kaip ir kiekvienam, ypač su pirmu gyvenime susilauktu vaiku, viskas yra nauja, baisu. Nuo atostogų pradžios iki pat pabaigos, aštuoniolika mėnesių, tėtis buvo labai patenkintas“, – sako ji.

Svarbus aspektas – darbdavys

Lygių galimybių tarnybos specialistė M. Jurkutė sako, jog svarbus veiksnys, galintis paskatinti vyrus eiti vaiko priežiūros atostogų yra pozityvus darbdavių požiūris į tai.

„Mūsų atliktame kokybiniame tyrime išryškėjo koreliacija, kad tose darbovietėse, kuriose vadovai vyrai patys yra išėję tėvystės atostogų arba netgi vaiko priežiūros atostogų, yra sukuriama geresnė atmosfera ir kitiems vyrams tą daryti“, – sako ji.

Visgi, pasitaiko darbdavių, kurie nesupranta vyrų noro rūpintis vaikais ir mano, jog darbuotojas siekia išeiti šių atostogų dėl nepalankių darbo sąlygų.

„Trijų vaikų tėtis, kuris buvo vaiko priežiūros atostogose su dviem vaikais, pasakojo, kad kai pranešė darbdaviui, kad jis išeis vaiko priežiūros atostogų, darbdavys klausė: „Kas tau netinka darbe? Ar čia atlyginimo klausimas?“.

Mąstoma, kad jeigu jau žmogus išeina, imasi tokio žingsnio, tai kažkas turi labai blogai darbe būti ar netikti. Tėčiui net buvo keista pasakyti, kad jis išeina, nes nori su savo vaiku pabūti“, – dalinasi girdėtomis istorijomis specialistė.

Matome, kad darbdavių požiūris skirtingas skirtinguose sektoriuose. O geras pavyzdys įkvepia ir jeigu darbovietėje jau egzistuoja vyrų išėjimo į vaiko priežiūros atostogas kultūra, tada ir kitiems vyrams tai daryti lengviau. Dažnai vyrai ir biuletenį bijo imti

susirgus vaikui, nes bijoma galvojimo, kad jis bando taip išvengti darbo. Laikoma, kad tai yra ne vyrams būdingas elgesys.

Jeigu sektoriuje pagrinde dirba vyrai, pavyzdžiui, statybų sektorius, šie klausimai dar sudėtingesni. Didesnės, užsienio korporacijos jau daug laisviau žiūri į šiuos klausimus.

Lygiai taip pat reaguoja ir artimiausia aplinka, kad gal kažko tau trūksta, reikia pinigų paskolinti. Kitaip tariant, mano, kad yra kažkokios kitos priežastys, kodėl tėtis išeina šių atostogų“, – teigia M. Jurkutė.

Svarbi mamos emocinė sveikata

Visgi, kalbinta M. Danielė sako, jai su neigiamais komentarais neteko susidurti. Moteris samprotauja, jog galbūt tai lėmė ir jos tuometinė darbo aplinka – Seimas, ir tai, kad ji buvo politikė, tad visiems suprantama, kad ji turi atstovauti savo rinkėjui. M. Danielės teigimu, visi vyrai turėtų eiti vaiko priežiūros atostogų, mat tai – ir būdas kurti ryšį su vaiku, ir galimybė mamai atsitraukti, pailsėti ir nepervargti.

„Aš manau, čia net ne diskusija turėtų būti. Visi tėčiai turėtų eiti vaiko priežiūros atostogų.

Tėčio buvimas su vaiku vienareikšmiškai prisidėjo prie judviejų ryšio atsiradimo. Moteris yra nėščia, o po to dar gimdo vaiką, tai ji jau turi ir kūnišką ryšį. Tėtis to neturi.

Jam tai yra tik racionali mintis, kad dabar jis taps tėčiu. O jeigu tėvas nei nėštume nedalyvauja, nei gimus vaiko nemato, tai jo ir viso gyvenimo perspektyvoje ryšys su vaiku gali ir neatsirasti. Labai svarbu, kad

gimus vaikui tėtis imtųsi juo rūpintis, nes taip jis išsiugdo įgūdį rūpintis savo vaiku“, – teigia M. Danielė.

Ji taip pat akcentuoja, jog jei vyras išeina vaiko priežiūros atostogų, tai nereiškia, jog moteris nesirūpina naujagimiu.

„Tu grįžti iš darbo ir nuo penkių iki kitos dienos septynių ryto prabūni su vaiku. Ta visa kūdikystė vis tiek buvo su manimi. Nėra taip, kad jo nematai, ar kad jis auga be tavęs, kas nutiktų apvertus šią perspektyvą – tėtis grįžta, pažaidžia kokią valandą, pavalgo vakarienę ir eina miegot.

Man labai gerai buvo: aš ir su vaiku buvau, ir galėjau gyventi savo gana aktyvų gyvenimą. Aš esu labai veikli ir man psichologiškai pusantrų metų priežiūros atostogų nebūtų įveikiama bet kokiomis aplinkybėmis.

Ir mano psichikos būklė buvo gera, nejutau nei nuovargio, nei pervargimo. Mums abiem pirmi pusantrų metų buvo vaiko priežiūros atostogų laimė ir aš manau, kad tai tikrai yra susiję su krūvio pasidalinimu. Dėl ko būna visiškai kitokios istorijos, pogimdyvinė depresija, kad mama paklaikusi, pervargus, kad jai sunku, aš manau tai yra tiesiogiai susiję su tenkančiu milžinišku krūviu, nes dvidešimt keturios valandos su naujagimiu yra vienam žmogui per daug.

Manau, kad tėčių įsitraukimas yra privalomas ir dėl mamų sveikatos. Ne tik dėl karjeros, lygių teisių, bet ir dėl to, kad šeima patirtų laimę auginti vaiką. Kad tai taptų laime, tėtis būtinai turi eiti vaiko priežiūros atostogų“, – teigia M. Danielė.

Atskirtis: kaip visuomenė žiūri į mamą ir tėtį

Visgi Lygių galimybių specialistė sako, dar ir visuomenėje vyrauja skirtingas požiūris į vaiku besirūpinantį tėtį ir mamą. Jei vyrams aplinkiniai atlaidesni, tai moterims jie ali būti net žiaurūs.

„Pastebime, kad, kai vyrai prižiūri mažylius, visuomenė yra jiems palankesnė, jais labai žavimasi, tuo tarpu moterys dažnai susilaukia netgi piktų žvilgsnių, priekaištų, kad nemoka vaikų nuraminti. Jos dažnai traktuojamos kaip trukdančios, atnešančios triukšmą, net blogos mamos.

Iš moterų girdime, kad yra spaudimo, jei jos jau tais pačiais metais po gimdymo nori grįžti į darbo rinką, tarsi kas su tavimi negerai, kad tu vaikų negali auginti ir ko veržiesi į darbą“, – pasakoja specialistė M. Jurkutė.

Ji sako, norisi didesnio pokyčio visuomenėje ir daugiau empatijos kiekvienam auginančiam vaiką ir juo besirūpinančiam žmogui.

„Aš noriu paskatinti tėčius, nes man čia buvo tokia tobula patirtis ir taip viskas atrodė lygiai pasidalinta“, – sako M. Danielė, kurios vyras išėjo vaiko priežiūros atostogų.

Jai antrina ir dviejų vaikų tėtis Vidas, sakydamas, kad nors pradžioje buvo baisu, jei reikėtų, ir vėl išeitų vaiko priežiūros atostogų.

„Tikrai nematau problemos prižiūrėti savo vaikus ir šią patirtį vertinu labai gerai. Vaiko priežiūros atostogųėjau dukart, su abiem vaikais ir, manau, eičiau vėl, jei reikėtų“, – pasakoja klaipėdietis Vidas.